

Wilhelm Petrus von Godino und die
*Quaestio utrum essentiae rerum
creatarum sint ab aeterno.*

Bemerkungen zur Ewigkeit der Welt
in der handschriftlichen Tradition der
Lectura Thomasina

Forschungskolloquium - Köln, 28.06.2016

Inhalt

1. Einleitende Bemerkungen zur Debatte über der Ewigkeit der Welt am Anfang des 14. Jahrhunderts
2. Die Ewigkeit der Welt in der *Lectura Thomasina* und das Problem der zwei *incipit*
3. *Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno* und *Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno*. Sind zwei Texte Wilhelms gleichzusetzen?

Inhalt

1. Einleitende Bemerkungen zur Debatte über der Ewigkeit der Welt am Anfang des 14. Jahrhunderts

2. Die Ewigkeit der Welt in der *Lectura Thomasina* und das Problem der zwei *incipit*

3. *Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno* und *Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno*. Sind zwei Texte Wilhelms gleichzusetzen?

Inhalt

1. Einleitende Bemerkungen zur Debatte über der Ewigkeit der Welt am Anfang des 14. Jahrhunderts
- 2. Die Ewigkeit der Welt in der *Lectura Thomasina* und das Problem der zwei *incipit***
3. *Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno* und *Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno*. Sind zwei Texte Wilhelms gleichzusetzen?

Lectura Thomasina, II, dist. I, q. 1

- **Basel (Ba) , Berlin (Be), Erlangen (E), Graz (G):** *utrum mundus possit fuisse ab aeterno;*
- **Bologna (Bol):** *utrum mundum possibile sit fuisse ab aeterno;*
- **Helsinki (H):** *utrum mundus possit fuisse ab aeterno;*
- **Klosterneuburg (KI):** *utrum mundus potuit fuisse ab aeterno;*
- **Naples (N), Vatikan (V):** *utrum mundus posset fuisse ab aeterno;*
- **Paris (P), Pisa (Pi):** *utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno.*
- **Wien (nach Kaeppli):** *utrum essentiae rerum creaturarum sint ab aeterno*

T. KAEPPALI, “Guillelmus Petri de Godino Baionensis”, in: T. Kaeppli, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, Rome, 1970-1993, t. II, pp. 152-155:

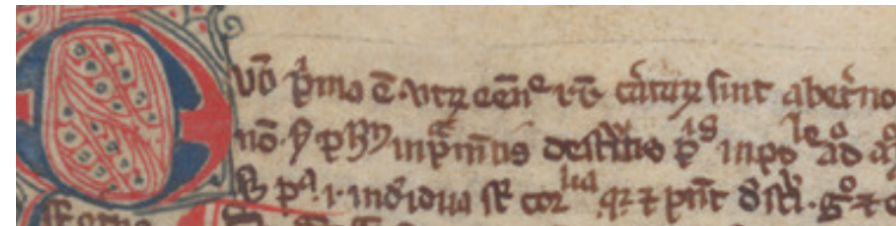
Inc. I: Quaestio prima est: Utrum essentiae rerum creaturarum sint ab eterno. Et videtur quod non, secundum philosophum in Praedicam.: Destructis principiis, impossibile est aliquid eorum remanere.

Inc. II: Creationem rerum. Circa distinctionem primam secundi libri queritur primo utrum mundum possibile sit fuisse ab eterno. Et videtur quod non solum mundum sit impossibile fuisse ab eterno, sed etiam quamcumque aliam creaturam. Sicut enim creatio est a non ente.

Wien 1 und Wien 2

- **26rA-45rB:** Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura thomasina*, Buch II, dist. I-XLIV
- **151rA-164vB:** Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura thomasina*, Buch I, bis dist. XXII

Wien, Österreichische Nationalbibliothek ms. 1590, 26r

Wien, Österreichische Nationalbibliothek ms. 1590, 26v

Dicitur abire in eternum. Et per eternum ab eterno. Et per eternum ab eterno. Et per eternum ab eterno.

Ite in p[er]petuum. Et per eternum ab eterno. Et per eternum ab eterno. Et per eternum ab eterno.

Neue Beschreibung des Wiener-Handschrift (von 1rA bis 45rB)

- **1rA-25rB:** Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura thomasina*, Prolog, Buch I, dist. I-XLVIII (ohne dist. XXVII)
- **25vA-25vB:** Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura thomasina*, Buch I, dist. XXVII
- **26rA-26vA:** Wilhelm Petrus von Godino (?), *Quaestio prima est utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno;*
- **26vA-45rB:** Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura thomasina*, Buch II, dist. I-XLIV

Inhalt

1. Einleitende Bemerkungen zur Debatte über der Ewigkeit der Welt am Anfang des 14. Jahrhunderts
2. Die Ewigkeit der Welt in der *Lectura Thomasina* und das Problem der zwei *incipit*
3. ***Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno* und *Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno*. Sind zwei Texte Wilhelms gleichzusetzen?**

**3. *Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno* und
Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno.
Sind zwei Texte Wilhelms gleichzusetzen?**

3.1. Die Struktur und der Inhalt

3.2. Die Quellen

3.3. Die Anwendung der Texte von Thomas von Aquin

3.1. Die Struktur und der Inhalt

Lectura Thomasina, II, dist. 1, q. 1: Primo enim ostenditur mundum ab aeterno non fuisse secundum fidem catholicam. Secundo ostenditur quod mundo nec alicui creaturae simpliciter repugnat fuisse ab aeterno. Tertio ponuntur rationes plures, quas aliqui putant demonstrationes contra positionem istam.

Quaestio prima: Quaestio prima est utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno. Et videtur quod non. Secundum Philosophum in *Praedicamentis* «destructis primis impossibile aliquod aliorum remanere», sed prima, idest individua, sunt corporalia, quia et possunt destructi, ergo et essentia; et sic non sunt aeternae.

3.1. Die Struktur und der Inhalt

Quaestio prima: Responsio. In illa quaestione dicendum est quod est multiplex esse: esse essentiae et esse potentiale, esse rerum apud intellectum, esse existentiae. Esse existentiae est quod debetur rei ut est in suppositis, ut hominis in Sorte et Platone. Esse essentiae est quod competit rei in comparatione ad sua praedicata superiora et essentialia, ut hominis hoc modo est 'animal rationale mortale, etc'. Esse potentiale quod debetur rei ut est in causis, maxime in causa prima, ut hominis ut est in patre et matre. Esse intelligibile quod habent res in anima.

3.2. Die Quellen

Lectura Thomasina, II, d. 1, q. 1 G 28rB

Sicut enim creatio est a non ente in ens, ita annihilatio est ab ente in non ens. Ita quod sicut in creatione non ens est loco termini a quo, ita in annihilatione non ens est loco termini ad quem. Ergo sicut se habet infinitas durationis a parte post, in re quae annihilatur, ita videtur se habere infinitas durationis a parte ante, in re quae creatur. Sed annihilatio non compatitur secum infinitam durationem a parte post in re quae annihilatur. Ergo nec creatio compatitur secum infinitam durationem a parte ante in re quae creatur

RICHARDUS DE MEDIAVILLA, *II Sententiarum*, dist. 2, art. 3, q. 4, p. 17b

Item sicut creatio est a non ente in ens, ita adnihilatio est ab ente in non ens. Ita quod sicut in creatione est loco termini a quo non ens: ita in adnihilatione, est loco termini ad quem: ergo sicut se habet infinitas durationis a parte post, ad rem quae adnihilatur: ita videtur se habere infinitas durationis a parte ante ad rem, quae creatur. Sed adnihilatio, quia est ab ente in nullo modo ens, non compatitur in re, quae adnihilatur infinitatem a parte post: ergo similiter, cum creatio sit a simpliciter non ente in ens, non compatitur in re, quae creatur infinitam durationem a parte ante.

(a) [...] si mundus fuit ab eterno, tunc generatio fuit ab aeterno et sic infiniti homines praecesserunt. Sed anima humana est incorruptibilis; ergo est ponere infinita in actu.

(b) Quia infinitae circulationes solis praecesserunt sole existente ab aeterno, ergo infinita convenit pertransire vel numquam est devenire ad circulationem hodiernam.

(c) [...] Deus non potuit facere quod infiniti dies praecesserunt in accepto esse, quia nihil potest esse praeteritum, nisi prius fuerit futurum [...]

(d) Unde creatura est ab alio [...] si mundus esset aeternus, tunc suum fieri non esset a Deo, quia non fieret, sed suum conservari tantum. Et sic non haberet esse acquisitum ab alio.

(e) [...] sicut generatio est inter duos terminos, ita et creatio nec in hoc differunt, sed tantum in hoc quod generatio est cum praesupposita materia, non autem creatio. Sed in omni eo quod generatur non esse duratione praecedit esse. Ergo et in isto quod creatur, non esse praecedit esse.

(f) Machina mundialis non potuit creari a Deo accipiendo idem esse numero cum esse Creatoris.

3.2. Die Quellen (*Quaestio prima*)

Dicunt ergo quidam quod, ablato esse existentiae rei, aufertur esse essentiae, quia vel sunt unum vel unum essentialiter consequitur aliud. Manet tamen res in sua causa et apud intellectum, per consequens. Intellectus enim rei dependet ex causis, quia res intelligitur et cognoscitur ex causis. Unde destructis omnibus pertinentibus hominibus, illa non est vera: 'homo est animal, etc'. Potest tamen homo manere in sua causa secundum quod apud intellectum verum est dicere 'homo est animal' et nulla rosa existente secundum esse existentiae, quia tamen rosa manet in causa sua apud intellectum, illa est vera: 'rosa est flos'.

Siger von Brabant, *Homo est animal nullo homine existente*: Si igitur ablatis individuis auferantur ea sine quibus non potest esse natura humana, auferretur et ipsa natura humana. Quia eis ablatis non manet homo aliquid in rerum natura, nec animal nec aliud. Et huic attestatur dictum Aristotelis in Praedicamentis: quod destructis primis, impossibile est aliquid eorum remanere, nec hominem nec animal. Apparet igitur ex dictis quod, qualitercumque homo ponatur, sequitur ipsum difficile axioma.

3.2. Die Quellen (*Quaestio prima*)

[...] sicut illa 'existere Sortes' est, 'existere' vera est ab aeterno, licet si Sortes per essentiam, 'existere Sortes' non esset [...]

[...] Si ergo Sortes fiat, existere eius fit, nec fit quod fuit, sed quod non fuit, quia, licet 'existere Sortes' semper fuerit 'existere', non tamen 'existere' existebat [...]

[...] sed non dicis 'hominem esse animal', dicendo 'homo est ab aeterno', sed dicis 'hominem esse animal', quod non est semper secundum esse existentiae, ut si dicam 'nihil est nihil', ergo nihil est; non valet.

[...] Caesare non existente, hoc est vera 'Caesar est homo' [...]

[...] licet dubitamus utrum phoenix sit, hoc tamen est semper vera 'phoenix est animal' [...]

3.3. Die Anwendung der Texten von Thomas von Aquin

<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1 G 28vA	THOMAS DE AQUINO, <i>De aeternitate mundi</i> , p. 86, ll. 90-95
<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1, G 28vA	THOMAS DE AQUINO, <i>De aeternitate mundi</i> , p. 86, ll. 100-106
<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1 G 28vA-28vB	THOMAS DE AQUINO, <i>De aeternitate mundi</i> , pp. 87-88
<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1, G 28vB	THOMAS DE AQUINO, <i>De aeternitate mundi</i> , p. 87.
<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1, G28vA	THOMAS DE AQUINO, <i>Summa theologiae</i> , I, q. 45 a. 1 ad 3:
<i>Lectura thomasina</i> , II, dist. 1, q. 1, G28vA	THOMAS DE AQUINO, <i>Summa Theologiae</i> I, q. 46 a. 2 arg. 8

Lectura Thomasina, II, dist. q. 1 – Mapped

Frage: *utrum mundus possit fuisse ab aeterno*

Antwort (das ist nicht die Position Wilhelms): Videtur quod non solum mundum ab aeterno fuisse sit impossibile, sed etiam quamcumque aliam creaturam.

Arg. 1 (Richard von Mediavilla, *II Sententiarum*)

Arg. 2 (Richard von Mediavilla, *II Sententiarum*)

Contra (Wilhelm zitiert den Argument, der Richard von Mediavilla als *contra* seine Position benutzt)

Responsio

1. ... ostenditur mundum ab aeterno non fuisse secundum fidem catholicam

(Thomas de Aquino, *Super Sent., lib. 2 d. 1 q. 1 a. 5 co*), (Thomas de Aquino, *De potentia*, q. 3 a. 16 arg. 6)

2. ... quod mundo nec alicui creaturae simpliciter repugnat fuisse ab aeterno.

(Thomas de Aquino, *De aeternitate mundi*, p. 86, ll. 90-95), (Thomas de Aquino, *De aeternitate mundi*, p. 86, ll. 100-106)

(Thomas de Aquino, *De aeternitate mundi*, p. 86, ll. 110-116), (Thomas de Aquino, *Summa theologiae*, I, q. 45 a. 1 ad 3)

(Thomas de Aquino, *De aeternitate mundi*, pp. 87-88), (Thomas de Aquino, *De aeternitate mundi*, p. 87, ll.)

3. ... rationes plures, quas ALIQUI putant demonstrationes contra positionem istam.

3.1. [...] si mundus fuit ab eterno, tunc generatio fuit ab aeterno et sic infiniti homines praecesserunt. Sed anima humana est incorruptibilis; ergo est ponere infinita in actu [...]

Resp.: THOMAS DE AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 7 art. 4 co

3.2. [...] Quia infinitae circulationes solis praecesserunt sole existente ab aeterno, ergo infinita convenit pertransire vel nunquam est devenire ad circulationem hodiernam [...]

Resp. : BRUGGES KOMMENTAR, *II Sent.*, dist. 1, q. 3, 300vA

3.3. [...] Deus non potuit facere quod infiniti dies praecesserunt in accepto esse, quia nihil potest esse praeteritum, nisi prius fuerit futurum [...]

Resp.: Cf. THOMAS DE AQUINO, *Super Sent.*, lib. 2 d. 1 q. 1 a. 5 s. c. 3

3.4. [...] Unde creatura est ab alio [...] si mundus esset aeternus, tunc suum fieri non esset a Deo, quia non fieret, sed suum conservari tantum. Et sic non haberet esse acquisitum ab alio.

3.5. [...] sicut generatio est inter duos terminos, ita et creatio nec in hoc differunt, sed tantum in hoc quod generatio est cum praesupposita materia, non autem creatio. Sed in omni eo quod generatur non esse duratione praecedit esse. Ergo et in isto quod creatur, non esse praecedit esse.

3.6. Machina mundialis non potuit creari a Deo accipiendo idem esse numero cum esse Creatoris (im Besonderen, Richard von Mediavilla, *II Sententiarum*)

Zum Schluss...

	<i>Lectura, II, dist. 1, q.1</i>	<i>Quaestio prima</i>
a	<i>Utrum sit possibile mundum fuisse ab aeterno</i>	<i>Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno</i>
b	Dominikaner vs Franziskaner	Siger von Brabant als polemisches Ziel
c	Thomas ist explizit zitiert	Keine Zitate Thomas
d	Debatte über die Ewigkeit der Welt	<i>Sophismata</i>

Zum Schluss...

- ff. 1rA-25rB: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Prolog und Buch I
- ff. 25vA-25vB: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Buch I, dist. XXVII
- ff. 26rA-26vA: *Quaestio prima. Utrum essentiae rerum creatarum sint ab aeterno*
- ff. 26vA-45rB: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Buch II
- f. 45vA-B: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Buch II, dist. 22, q. (?)
- ff. 46rA-62rA: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina*, – Buch III
- ff.63rA-77rA: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Buch IV
- ff.77vA-78vA: *Utrum esse et essentia in creatura different realiter vel sint idem*
- ff.78vB: *Utrum verbum formatur in visione beata de Deo viso*
- ff. 79rA: *Utrum intellectus active vel passive se habeat in formatione verbi*
- ff. 81rA-104vB: *Commentarius in libros sententiarum usque ad Lib. III dist. 26. ‘de spe’*
- ff. 105rA-126rA: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Buch III
- ff. 127rA-150vB: *Quaestiones super Lib. sententiarum*
- ff. 151rA-164vB: Wilhelm Petrus von Godino, *Lectura Thomasina* – Book II (bis dist. 24)
- ff. 166rA-252vB: Landulphus Caracioli, *Super quartum Librum sententiarum*

- News
- Guillelmus
- Lectura - Edition
- Staff
- Events
- Links

Condemnations, censures, and corrections animated the academic debates about several speculative problems between the end of the 13th and the first decades of the 14th century. The bases for these intricate antagonisms were not only philosophical or theological divergences, but also prejudices and political struggles. Then, a multifaceted process, characterized by a dialectic tension between a desired freedom of teaching and monitoring processes, influenced teaching and learning activities in the late medieval schools and universities. Accordingly, a significant number of commentaries, handbooks, and treatises for the schools was edited in order to revise and to use condemned theses and doctrines for teaching activities.

William of Peter of Godin (c.1260-1336), a “leading figure within the Dominican Order”, was one of the main exponents in this debate. Besides his status as an appreciated theologian at the University of Paris, William was Master of the Sacred Palace and Papal legate. Therefore, his works should be seen as an attempt to amalgamate speculative contents, political pressures, and religious convictions. In particular, his Commentary on the Sentences, the **Lectura thomasina**, written around 1300, is a paradigmatic example of rectification and adaptation of philosophical and theological theses in relation to school curricula programs.

Lectura Thomasina

News
Guillelmus
Lectura - Edition
Staff
Events
Links

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under the Marie Skłodowska-Curie grant agreement No 657033

Vielen Dank !